

РОЗРОБКА ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСУ ТРЕНІНГОВИХ ВПРАВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ

О. В. СОПОТНИЦЬКА

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту виникає значна кількість теоретико-практичних питань, успішне вирішення яких залежить від виваженості та обґрунтованості педагогічних умов, урахування педагогічного досвіду, активного впровадження інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу. Як зазначає В. Кремень, розбіжності між новими ідеями в освіті та можливістю їхнього практичного втілення сьогодні є ще досить відчутними і їх можна подолати на основі впровадження додаткових чинників, які базуються на педагогічних інноваціях [6]. Цими додатковими чинниками є педагогічні умови.

Ефективне впровадження обґрунтованих педагогічних умов у процес формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту належить до числа актуальних проблем вищої школи, і тому питання педагогічного забезпечення процесу інтеграції знань студентів набувають особливої гостроти. Саме педагогічні умови, як доводить О. Стеценко [14], є відображенням відношень педагогічного процесу до тих чинників, завдяки яким він виникає та існує, а тому автор пропонує їх розглядати у якості тих чинників, що обумовлюють формування змісту освіти, спрямовані на невпинне збагачення соціального досвіду, розвиток наукових інтересів студентів та впливають на вибір технологій навчання.

Стрімкий розвиток сучасної освіти спричиняє пошук нових оптимальних форм побудови педагогічного процесу, сприяє використанню інноваційних педагогічних технологій. До таких технологій можна віднести тренінгові технології. Погоджуємося із С. Нікіфоровою [9] у тому, що оскільки важливою складовою професійної діяльності сучасного тренера є робота, що потребує комунікативних навичок, то використання тренінгів володіє вагомим потенціалом для формування професійних умінь і навичок. Насамперед відзначимо, що обираючи цю педагогічну умову ми виходили з того, що тренінги вимагають від майбутніх фахівців нестандартного мислення, пов'язаного з емоційними та соціальними аспектами поведінки, умінням протистояти конфліктам, діяти впевнено, брати на себе відповідальність. Тренінг передбачає моделювання і обґрунтування професійних ситуацій і спрямований на формування навичок поведінки студентів у різних, у тому числі й нестандартних, ситуаціях. Прогнозуємо вагому роль тренінгів у формуванні комунікативних умінь і навичок майбутніх тренерів з ігрових видів спорту. А саме це доволі вагома особистісна риса при роботі з командою.

Аналіз державних документів, науково-педагогічних та методичних джерел свідчить про зростання інтересу до проблеми вдосконалення освіти працівників сфери фізичного виховання й спорту, на що звертають увагу такі вчені, як В. Видрін, А. Максименко, Л. Матвєєв, Ю. Ніколаєв, Б. Шиян. Здобутки й недоліки розбудови системи фізичного виховання стали предметом наукового інтересу С. Канішевського [4]; науково-освітній трансфер у системі підготовки кадрів у ВНЗ фізкультурного профілю досліджувала С. Кореневський [5]; авторський проект концепції модернізації процесу професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту запропонували Л. Лубишева і В. Магін [7], на актуальності питань модернізації і реформуванні системи фізичного виховання наголошують Г. Наталов [8], С. Операйло [10], та ін. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичного виховання знайшла своє висвітлення в дисертаційних роботах А. Домашенка, В. Соколова, О. Трещевої та ін.

Мета статті. На основі літературних джерел провести теоретичний аналіз педагогічної умови використання комплексу тренінгових вправ у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності з ігрових видів спорту.

Сучасний підхід до навчання студентів галузі знань „0102 – Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” має забезпечувати відповідний рівень знань випускників, створювати можливості для формування в майбутніх учителів фізичного виховання активної життєвої позиції, розвивати широкий світогляд та педагогічне мислення, психолого-педагогічні здібності й педагогічну майстерність. Ураховуючи специфіку роботи педагогів цього фаху, актуальною є проблема формування в них умінь і навичок розв'язувати практичні завдання в різних психолого-педагогічних ситуаціях, досліджувати рівень розвитку міжособистісних відносин серед учнів, виявляти їхні життєві цінності й формувати ціннісне ставлення до здорового способу життя, відкривати учням їхні можливості в особистісному зростанні та розвитку.

Очевидно, що підготувати тренера з ігрових видів спорту, застосовуючи ілюстративно-пояснювальний метод навчання, доволі складно. Самостійність тренера у прийнятті рішень, його творчість, активність не формуються спонтанно. Виходячи з цих аргументів, розробка та використання комплексу тренінгових вправ у підготовці майбутніх тренерів з ігрових видів спорту володітиме вагомим потенціалом для розвитку умінь і навичок групової роботи, розвитку компетентності в спілкуванні, вдосконалення якостей, властивостей, навичок, здібностей та установок, які виявляються у спілкуванні.

Тренінг (англ. „training”) – це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі [15]. Науковці по-різному трактують поняття тренінг. Так, Н. Євдокимова вважає тренінг групою методів розвитку здібностей до навчання і оволодіння складним видом діяльності [3]. Дещо інше трактування представлено у публікації О. Пометун [12], яка визначає сутність тренінгового навчання в тому, що воно передбачає постійну, активну взаємодію всіх учасників на основі діалогу. Авторка доводить, що сутністю цієї форми навчання є взаємодія, діалог, що виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, домінування однієї думки над іншою. Л. Бондарева в своїх дослідженнях розглядає навчальний тренінг як активну навчальну діяльність студентів, під час якої майбутні фахівці виконують тренінгові вправи, адаптовані до майбутньої професійної діяльності, під керівництвом викладача-тренера на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів відповідно до сучасних вимог професійної діяльності [2, с. 15].

Науковці однак у тому, що тренінги сприяють самопізнанню та розумінню інших, впливають на формування навичок активного слухання, вдосконалюють аргументування власної точки зору, допомагають послабленню нервово-емоційного напруження, розвитку соціальної сензитивності, розвивають рефлексію. Усі ці якості є вагомим для майбутніх учителів фізичної культури, які прагнуть до тренерської діяльності в ігрових видах спорту. На важливості тренінгової підготовки майбутніх учителів фізичного виховання наголошує Г. Бевз [1].

У професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту можна використовувати тренінг партнерського спілкування, тренінг креативності та тренінг сенситивності.

У найбільш загальному аспекті, усі види тренінгів націлені на формування й розвиток умінь, навичок ефективного спілкування [13, с. 10–15]. Зокрема, тренінг партнерського спілкування доцільно спрямовувати на створення такого рівня відкритості, довіри, емоційної свободи, згуртованості, який дозволили б успішно працювати майбутньому тренеру з членами своєї команди. Тренінг креативності залежить від рівня інтелектуального потенціалу студентів та безпосередньо спрямований на розвиток творчого потенціалу майбутніх тренерів та розвиток у них творчого підходу до організації професійної діяльності. Тоді як тренінг сенситивності збільшує розуміння себе та розуміння інших а також розвиває окремі навички у поведінці. Отже, вважаємо, що доцільно розробити „соціально-психологічний тренінг”, який би мав завдання та вправи з усіх трьох видів (партнерського спілкування, тренінг креативності та тренінг сенситивності). Як зазначає Л. Петровська [11], він є засобом дії, що спрямований на розвиток знань, соціальних установок, умінь, досвіду в галузі міжособистісного спілкування. У такому випадку, авторка констатує, про ефективність психологічного впливу, яка базується на активних методах групової роботи та виступає методом активного соціально-психологічного навчання майбутніх фахівців.

На основі вивчення психолого-педагогічної літератури нами був розроблений соціально-психологічний тренінг, спрямований на розвиток особистості, формування професійно важливих якостей майбутніх учителів фізичної культури як тренерів, комунікативних й організаторських умінь і навичок, засвоєння міжособистісної взаємодії. Тренінг націлений на загальне підвищення педагогічної культури у студентів, що навчаються на факультетах фізичного виховання.
Завданнями тренінгу:

- розширення та поглиблення знань про педагогічне спілкування у цілому та спілкування тренера зокрема;
- усвідомлення власних емоційних проблем;
- розвиток уміння регулювати свій емоційний стан та формувати емпатійне ставлення;
- удосконалення комунікативних й організаторських умінь;
- відпрацювання навичок формування позитивного психологічного клімату в колективі;
- освоєння ефективних способів власної поведінки.

Саме соціально-психологічний тренінг виступатиме найперспективнішим методом психолого-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту, а зокрема тренерів з ігрових видів спорту. Ми виходили з того, що професійна підготовка фахівців цієї галузі безпосередньо пов'язана з різноманітними людськими контактами. У результаті участі студентів галузі знань „0102 – Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” у тренінгах у них формується адекватне розуміння самого себе, здійснюється корекція самооцінки, відбувається вивчення

прийомів міжособистісної взаємодії. Відзначимо, що серед усіх методичних прийомів тренінгу, *ситуативно-рольові ігри та групові дискусії* посідатимуть основну позицію. Вважаємо за доцільне включити в тренінгову програму *практичні вправи*, які спрямовані на розвиток навиків спілкування; на розвиток міміки та пантоміміки; на уміння включеного слухання; на керування ініціативою у спілкуванні; на розвиток техніки інтонування, постановку голосу; на оволодіння методами публічного виступу.

Узагальнюючи погляди науковців, та власний педагогічний досвід можна зробити висновок, що дана педагогічна умова виокремлена на засадах особистісно орієнтованого навчання. У нашому баченні комплекс тренінгових вправ у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту виконуватиме наступні функції:

- функцію організації теоретичного й практичного оволодіння дійсністю;
- навчальну функцію через спільну діяльність під час тренінгу та керівництво навчально-пізнавальною діяльністю студентів;
- функцію педагогічної технології, що спрямована на одержання певного результату в процесі навчально-виховної роботи.

Подальші наші педагогічні дослідження будуть спрямовані на дослідження практичних механізмів впровадження даної педагогічної умови у професійну підготовку учительських кадрів з фізичної культури для тренерської діяльності, а також їх впровадження під час формувального етапу експериментального дослідження й перевірку ефективності та встановлення достовірності одержаних результатів на основі кількісної та якісної обробки отриманих даних з використанням методів математичної статистики.

Список використаних джерел:

1. Бевз Г. М. Технологія проведення тренінгів з формування здорового способу життя молоді / Г. М. Бевз, О. П. Главник. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2005. – Кн. 1. – 176 с.
2. Бондарева Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Л. І. Бондарева – Київ, 2006. – 21 с.
3. Євдокимова Н. О. Навчальний тренінг як технологія підготовки фахівця у вищому навчальному закладі / Н. О. Євдокимова, Ю. М. Швалб // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомилинського. Серія: Психологічні науки: зб. наук. праць – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомилинського, 2011. – Т. 2. – Вип. 7. – С. 121-217.
4. Канішевський С. М. Здобутки і недоліки розбудови системи фізичного виховання в сфері освіти / С. М. Канішевський // Студентський фізкультурно-спортивний рух в Україні на порозі XXI століття: національно-історичні, соціально-економічні, оздоровчо-профілактичні аспекти відродження: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 1998. – С. 5-6.
5. Корневський С. А. Научно-образовательный трансфер в системе совершенствования подготовки кадров в вузах физкультурного профиля / С. А. Корневський // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 12. – С. 17-22.
6. Кремень В. Г. Національна освіта як соціокультурне явище / В. Г. Кремень // Учитель. – 1999. – № 11-12. – С. 10-17.
7. Лубышева Л. И., Магин В. А. Концепция модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорту (авторский проект) / Л. И. Лубышева, В. А. Магин // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 12. – С. 13-16.
8. Наталов Г. Г. С чего начать модернизацию образования? / Г. Г. Наталов // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 12. – С. 2-12.
9. Нікіфорова С. А. Використання тренінгових технологій у підготовці вчителя фізичного виховання / С. А. Нікіфорова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання. – 2009. – №12. – С. 130-131.
10. Операйло С. Актуальність і проблеми модернізації системи фізичного виховання / С. Операйло // Фізичне виховання в школі. – 2006. – №1. – С. 3-5.
11. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально- психологический тренинг / Петровская Л. А. – М.: Изд. МГУ, 1989. – 216 с.
12. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Ранок. 2004. – 194 с.
13. Психогимнастика в тренинге / Под ред. Н. Ю. Хрящевой. – СПб., 1999. – 256 с.
14. Стеценко О. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи в основній школі / О. Стеценко // Наукові записки: зб. наук. праць. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2009. – Вип. 87. – С. 161-166.
15. Тлумачний словник української мови: понад 12500 статей (близько 40000 слів) / за ред. В. С. Калачника. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – Харків: Прапор, 2005. – 992 с.